

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI

IOAN NECULCE

BULETINUL MUZEULUI DE ISTORIE A MOLDOVEI

(serie nouă)

XVI-XVIII

2010-2012

Iași
2012

COLEGIUL DE REDACȚIE

Lăcrămioara Stratulat
Senica Țurcanu
Sorin Iftimi (secretar de redacție)
Cătălin Hriban
Zamfira Pungă
Tamilia Marin
Costică Asăvoaic

Adresa redacției

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața „Ștefan cel Mare”, nr. 1
Iași, 700028, tel. 0232/213296, int. 180 sau 178

ISSN 1454-0754

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI
„IOAN NECULCE”. BULETINUL MUZEULUI DE ISTORIE A MOLDOVEI
(serie nouă)
XVI-XVIII, 2010-2012

SUMAR

Abrevieri	5
<i>Vitalie Josanu</i> Comerțul genovez și ecouri culturale occidentale în Moldova și Dobrogea (secolele XIII-XV)	7
<i>Cosmin Niță</i> Politica externă a Țării Moldovei în domnia lui Ștefan cel Tânăr (1517-1522)	47
<i>Sorin Iftimi</i> Heraldica palatului Sturdza de la Miclăușeni (județul Iași)	55
<i>Bobi Apăvăloaei</i> Palatele domnești de la Frumoasa-Iași (secolul al XVIII-lea)	103
<i>Mihai Mârza</i> Socotelile vistiernicului Toader Palade cu diecii de vistierie, după un catastif de la mijlocul secolului al XVIII-lea	115
<i>Lucian-Valeriu Lefter</i> Trei documente inedite privitoare la istoria orașului Iași (1780-1785)	135
<i>Arcadie M. Bodale</i> Câteva date noi despre biserica Adormirea Maicii Domnului („domnească”) de la Ruginoasa, jud. Iași	145
<i>Arcadie M. Bodale</i> Informații privitoare la comuna Belcești și la biserica cu hramul Sfinții Arhangheli din satul Ciorăni	153
<i>Corneliu Ciucanu</i> Profesorul Traian Brăileanu și teoria elitelor. Un doctinar uitat al dreptei românești interbelice	159
<i>Ina Chirilă</i> Societatea culturală, istorico-arheologică „Muzeul orașului Iași”. Destinul unei instituții uitate	177

<i>Aurica Ichim</i>	
Odiseea muzeală a trăsurilor lui Cuza-vodă	209
<i>Sorin Ulea</i>	
Un engolpion moldovenesc de la jumătatea veacului al XVII-lea	227
<i>Varvara M. Măneanu, Chirilă Enescu</i>	
Un pomelnic scris pe ceramică provenit de la biserica din Reditu (30 mai 1829)	233
<i>Cătălin Pungă, Zamfira Pungă</i>	
Pictorul Ștefan Dimitrescu în patrimoniul Muzeului de Istorie a Moldovei	237

PROFESORUL TRAIAN BRĂILEANU ȘI TEORIA ELITELOR. UN DOCTRINAR UITAT AL DREPTEI ROMÂNEȘTI INTERBELICE

Corneliu Ciucanu

Anul acesta s-au împlinit 130 de ani de la nașterea sociologului Traian Brăileanu și, totodată, 65 de ani de la trecerea sa la cele veșnice. Momentul 2012 este, deopotrivă, prilej de referință aniversară și comemorativă pentru evocarea marelui profesor de etică și sociologie al Universității de la Cernăuți. În consecință, se impunea firesc re-editarea operei sociologului bucovinean ca un binevenit gest recuperator și reparatoriu, din punct de vedere moral, un necesar și binemeritat recurs în fața istoriei.

Publicarea în ediție anastatică a operei științifice și politice a lui Traian Brăileanu - *Sociologia și arta guvernării*, București, 1940 (ed. a II-a); *Teoria comunității omenești*, București, 1940 (prima ediție, Cernăuți, 1936); *Elemente de sociologie*, Cernăuți, 1928; *Curs de istoria Științelor Politice*, Universitatea din Cernăuți 1929-1930; Immanuel Kant, *Critica puterii de judecare*, Cernăuți, 1934 (traducere) – se integrează planului editorial-general demarat de Editura Tipo Moldova în urmă cu patru ani. În colaborare și sub îndrumarea științifică a istoricului Gh. Buzatu s-a inițiat un amplu proiect de reeditare a operelor marilor istorici și gânditori români, a oamenilor politici din trecutul nu foarte îndepărtat (A. D. Xenopol; Nicolae Iorga, Constantin Rădulescu-Motru, Vasile Pârvan, N. Titulescu, A. C. Cuza, Ion Antonescu, C. Z. Codreanu, P. P. Panaitescu, Dimitrie Ciurea, Alexandru Zub, Dan Berindei, Ilie Seftiuc, Ioan Scurtu, Constantin Bușe, G. G. Potra ș.a.). Volumele apărute la Editura Tipo Moldova fac parte din colecția OPERA OMNIA, fapt ce indică și devoalează, fără urmă de echivoc, inițiativa unui temeinic și amplu plan de reevaluare/redimensionare a unor lucrări valoroase și semnificative sub aspect științific, doctrinar și politic.

Reputat sociolog, făuritor de școală și mentor al noii generații, Traian Brăileanu a fondat grupul de reflecție și atitudine național-creștină „Iconar”, a inițiat și coordonat revista „Însemnări sociologice”, la care au colaborat prof. Constantin Zoppa, Mircea Streinu, Barbu Șlușanschi, Leon Țopa, Vasile Posteuca, Filon Lauric, Ernest Bernea, Dumitru Leontieș, ș. a.. Preocupările științifice ale profesorului Traian Brăileanu asupra teoriei elitelor și circulației elitelor s-au materializat prin studii și articole temeinic argumentate publicate, cu precădere, în revista „Însemnări sociologice”. Alături de alte studii publicate în „Axa”; „Societatea de mâine”, sau „Revista de pedagogie”, aceste articole apărute în primii trei ani, aprilie 1935 - martie 1937 au fost însumate în volumul *Sociologia și arta guvernării. Articole politice*, lucrare care a cunoscut două ediții: Cernăuți, 1937 și București, 1940. După zeci de ani în care opera lui Traian Brăileanu a fost ignorată, reprimită, interzisă, inițiativa noastră de a reedita *Sociologia și arta guvernării* – cu un amplu studiu introductiv intitulat *Traian Brăileanu și conceptul de elită în spațiul cultural-politic al Dreptei românești interbelice* – răspunde în primul rând unei necesități de redare/reevaluare a textelor originale concepute de sociologul bucovinean, din perspectiva temelor – din păcate –

mereu actuale în raport cu fenomenul elitar. Astfel, termeni precum: circulația elitelor, elite degenerate, cristalizarea non-ELITELOR și propulsarea în sferile decizionale a antielitei reziduale și periferice fac parte din preocupările științifice ale lui Traian Brăileanu, dar și din arsenalul său publicistic.

Om de cultură și om politic, Traian Brăileanu a fost atras de idealismul, spiritul ascetic și dinamismul social-politic al tineretului român interbelic¹. Autor al proiectului *Universității țărănești*, fondator – după cum deja am precizat - al revistelor „Iconar” și „Însemnări sociologice”, profesorul Brăileanu a devenit unul din mentorii noii generații, alături de Nae Ionescu, Sextil Pușcariu, Simion Mehedinți, Corneliu Șumuleanu, Ion Găvănescu, Nichifor Crainic, Eugen Chirnoagă ș. a., promovând o serie de tineri cu real talent publicistic și o considerabilă capacitate intelectuală².

Născut la 14 septembrie 1882 în comuna Bilca din fostul județ Rădăuți (actualmente, Suceava), Traian Brăileanu a fost al nouălea copil al învățătorului Gheorghe Brăileanu și al Mariei Polonic³. A frecventat trei ani școala primară din comuna natală, după care a absolvit cursurile secundare la gimnaziul superior din Rădăuți (1901). Între anii 1901-1905 a urmat cursurile de filosofie, dar și de limbi clasice, elină și latină. Pentru o scurtă perioadă de timp a fost încadrat ca profesor la Liceul de Stat nr 1, devenit, după 1919, Liceul „Aron Pumnul”⁴.

Discipol preferat al profesorului Richard Wahle, care îl considera pe tânărul bucovinean „cel mai talentat elev al său din tot cursul carierei sale”⁵, în 1909, Traian Brăileanu își susține teza de doctorat cu titlul *Considerare și lămurire a celor mai importante categorii în istoria filosofiei*, sub coordonarea științifică a prof. Wahle⁶.

În intervalul 1909-1914, Traian Brăileanu și-a satisfăcut stagiul militar în armata austro-ungară în Regimentul „Lanwehr” din Cernăuți, fiind repartizat, mai apoi, la Școala de ofițeri de la Lvov⁷. La Viena, Traian Brăileanu s-a angajat ca traducător și interpret de germană și română la Legația noastră din capitala Imperiului. În 1919 s-a angajat ca

¹ Gh. Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristian Sandache, *Radiografia Dreptei românești (1927-1941)*, Iași, Editura FF Press, 1996, p. 76-77; *Intelectualii și Mișcarea Legionară. Mari conștiințe românești*, București, Editura Fundației Buna Vestire, 2000, p. 55-56; Leon Țopa, *Introducere în opera științifică a lui Traian Brăileanu*, în „Revista de filosofie”, nr. 3, 1993 (Leon Țopa a fost asistentul și ginerele profesorului Brăileanu); Vladimir Trebici, *Profesorul Traian Brăileanu: Viața și opera (1882-1947)*, în „Sociologia românească”, nr. 4, 1993, idem, *Omul și profesorul*, în „Revista de filosofie”, nr. 3, 1993; Dan Dungaciu, *Traian Brăileanu: omul și opera. Trepte către o biografie*, în Traian Brăileanu, *Memorii. Statul și comunitatea morală*, ediție Dan Dungaciu, București, Editura Albatros, 2003; idem, *Elita interbelică. Sociologia românească în context european*, București, Editura Mica Valahie, 2003. De reținut partea a IV-a (pp. 255-292) a excelentei lucrări semnate de tânărul sociolog bucovinean; De asemenea, D. N. Dumitrescu, *Brăileanu Traian*, în *Sociologii români. Mică enciclopedie*, coordonator, Ștefan Costea, București, Editura Expert, 2001; Rodica Croitoru, *Traian Brăileanu - un profil filosofic și bibliografic*, în „Studii de istorie a filosofiei românești”, II, coordonator, Viorel Cernica, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 543; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Suceava, 2004, p. 149-150.

² Mircea Diaconu, *Mișcarea Iconar. Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, Editura Timpul, 1999; Radu Florian Bruja, *Traian Brăileanu și caracterul naționalist al revistei „Însemnări sociologice”*, în „Scriptum”. Buletin de Informare-Documentare, Biblioteca „I. G. Sbiera”, Suceava, nr. 1-2/2006; pp. 20-23.

³ Radu Florian Bruja (coordonator), *Traian Brăileanu. Sudii, documente. Încercări literare*, Iași, Editura Junimea, 2011, p. 21.

⁴ Dan Dungaciu, *op. cit.*, 2003, p. 12.

⁵ Horia Sima, *Mari existențe legionare*, Sibiu, Editura Imago, 2000, p. 104; Constantin Schifirneț, *Sociologia românească modernă*, București, Criterion Publishing, 2009, p. 51.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 22.

bibliotecar la Cernăuți, iar din martie 1921 a funcționat ca profesor agregat la Catedra de Etică, Sociologie și Politică a Universității din Cernăuți, obținând titulatura pe post în 1924⁸. Notorietatea științifică, modul facil de a relaționa cu studenții și colegii, poate și raporturile de amicitie cu istoricul Nicolae Iorga (premier, în acel moment) au contribuit considerabil la alegerea sa în funcția de decan al Facultății de Litere și Filosofie, poziție pe care a ocupat-o timp de doi ani (1931-1933)⁹.

Traian Brăileanu a avut o bogată activitate publicistică, pedagogică și științifică. A condus și coordonat numeroase reviste între care enumerăm: „Poporul”; „Gazeta Poporului”; „Cugetări”; „Însemnări sociologice”¹⁰. A contribuit decisiv la apariția și editarea revistei „Junimea Literară”, în paginile căreia a publicat o serie de nuvele (*Moartea iepii, Un flăcău toamnă, Dibană, Grindinica, Nunta lui Chirilă, Irina*)¹¹, iar în timpul ministeriatului la resortul Educației, Cultelor și Patrimoniului a condus și finanțat revista „Înălțarea” de la Sibiu¹².

Vasta operă sociologică a profesorului Traian Brăileanu cuprinde o serie de lucrări de mare impact în comunitatea științifică și în mediile cultural-politice din România interbelică. Principalele volume semnate sau traduse de profesorul bucovinean - *Despre condițiunile conștiinței și cunoștinței*, Cernăuți, 1912 (teza de doctorat); *Die Grundlegung zu einer Wissenschaft der Ethnik*, Wien und Leipzig, W. Braumüller, 1919; *Introducere în sociologie*, Cernăuți, 1923; *Sociologie generală*, Cernăuți, 1926; *Ethnik und Soziologiae*, Ein Beitrag zur Lösung des Problems „Individuum und Gesellschaft”, Cernăuți, 1926 (Etică și sociologie. Contribuții la soluționarea problemei Individ și Societate); *Politica*, Cernăuți, 1928; *Teoria comunității omenești*, Cernăuți, 1936 (ed. a II-a, București, 1941; *Elemente de sociologie*, pentru clasa a VIII-a secundar, București, 1935; *Etica*, pentru cl. a VIII-a secundar, București, 1936; *Sociologia și arta guvernării (articole politice)*, Cernăuți, 1937 (ed. a II-a, București, 1940; *Statul și societatea morală*, București, 1940; Traduceri din Immanuel Kant; *Întemeierea metafizicii moravurilor*, București, Casa Școalelor, 1929; *Critica rațiunii pure*, București, Casa Școalelor, 1930; *Critica puterii de judecare* - au captat indubitabil atenția intelectualității dintre cele două războaie mondiale, bucurându-se, totodată, de o audiență desăvârșită în cercurile tineretului național-creștin. Sub raportul reverberațiilor declanșate în epocă de ideile lansate și temeinic argumentate de Traian Brăileanu, structura sa intelectuală și pedagogică, deopotrivă, induce dubla ipostaza a vocației și a datoriei față de societate, față de semeni. Sociologul este fericit și firesc dublat de doctrinarul politic. Traian Brăileanu nu a rămas un simplu profesor pedant, cult și bine informat, ci a pășit dincolo de aparențele și statutul său universitar, dedicându-se unor crezuri politice, implicându-se publicistic și organizatoric în sprijinul ideilor național-creștine, care acaparaseră tineretul interbelic. În definitiv, această dublă ipostază, de sociolog și doctrinar, cristalizează imaginea mentorului, a maestrului spiritual, fapt care definește plenar viața și opera lui Traian Brăileanu¹³.

După Marea Unire, Traian Brăileanu s-a implicat în activitatea politică aderând la Partidul Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu. A fost șeful organizațiilor

---

⁸ *Ibidem*.

⁹ Constantin Schifirneț, *op. cit.*, București, Criterion Publishing, 2009, p. 53.

¹⁰ Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 23; Emil Satco, *op. cit.*, p. 150.

¹¹ Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 23;

¹² *Ibidem*; Acest aspect mi-a fost confirmat personal de către Mircea Nicolau și Virgil Mateiaș cu prilejul unor convorbiri private.

¹³ Gh. Buzatu, C. Ciucanu, C. Sandache, *op. cit.*, p. 76-77; Mircea Diaconu, *op. cit.*, *passim*.

averescane din Bucovina¹⁴, iar în timpul guvernării Averscu a deținut funcția de secretar general al învățământului în Bucovina¹⁵. După un scurt stagiu politic alături de marele istoric Nicolae Iorga în Partidul Naționalist Democrat, prof. Brăileanu s-a integrat în Liga Apărării Național-Creștine, fondată de profesorul A. C. Cuza pe fondul mișcărilor studențești din anii 1922-1923, desfășurate sub egida lozincii *numerus clausus*. Alături de profesorii N. C. Paulescu, Corneliu Șumuleanu, Ion Găvănescu, Ion Zelea Codreanu, Emilian Vasiliu-Cluj, Ion Cătuneanu, Iuliu Hațieganu¹⁶, profesorul cernăuțean a activat în Liga cuzistă până în 1927, când, în contextul *defecțiunii statutarilor*, a părăsit linia politică promovată de prof. A. C. Cuza¹⁷. După 1927, Traian Brăileanu a aderat la Mișcarea Legionară, a fost membru în *Senatul Legiunii* (1929)¹⁸, a coordonat organizarea structurilor Legiunii în Bucovina (1930-1937), a participat la campaniile electorale (1931, 1932, 1933, 1937), a candidat de mai multe ori, fiind ales deputat la Cernăuți și Câmpulung pe listele Partidului „Totul pentru Țară”, expresia politică a Mișcării Legionare.¹⁹ În perioada guvernării Ion Antonescu-Horia Sima, în contextul decretării Statului Național Legionar, la 14 septembrie 1940, profesorul Traian Brăileanu a ocupat funcția de ministru al Educației, Cultelor, Artelor și Patrimoniului.

Evenimentele din ianuarie 1941, *divorțul* sângeros dintre generalul Antonescu și Horia Sima, au determinat arestarea la Malmaison a prof. Brăileanu. După judecarea procesului, Traian Brăileanu a fost achitat, deși era una dintre țintele preferate ale presei antonesciene²⁰. În contextul încercărilor de reconciliere inițiate de Mișcarea Legionară în decembrie 1941, alături de prof. Ion Găvănescu și Eugen Chirnoagă, Traian Brăileanu a făcut parte din delegația care a tratat împăcarea Legiunii cu profesorul Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și al doilea om politic al regimului Antonescu²¹.

Intrat în atenția S. S. I.-ului din cauza deselor întâlniri pe care le avea cu alți lideri legionari, dar și din pricina nominalizării sale de către Horia Sima ca membru al Comandamentului de prigoană (iulie 1943)²², Traian Brăileanu este pensionat forțat din învățământul universitar și chiar arestat sub pretextul *coruperii tineretului*²³. În acești ani, soarta prof. Brăileanu seamănă curios de mult cu destinul și ultimii ani de viața ai unui alt mare mentor al „noii generații”, Nae Ionescu. În 1938-1939, în timpul regimului autoritar carlist, Nae Ionescu fusese, de asemenea, arestat și întemnițat în lagărul de la Miercurea

¹⁴ Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 25.

¹⁵ Constantin Schifirneț, *op. cit.*, București, Criterion Publishing, 2009, p. 55.

¹⁶ Gabriel Asandului, A. C. Cuza., *Politică și cultură*, Iași, Fides, 2007, p. 200-201; Radu Florian Bruja (coordonator), *Traian Brăileanu. Studii, documente. Încercări literare*, ed. cit, pp. 26-28; Corneliu Ciucanu, *Dreapta românească interbelică. Politică și ideologie*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2009, pp. 106-114.

¹⁷ Gabriel Asandului, *op. cit.*, pp. 205-208; Corneliu Ciucanu, *op. cit.*, pp. 129-132.

¹⁸ Senatul Legiunii Arhanghelul Mihail era alcătuit din: Traian Brăileanu, Ion Zelea Codreanu, Hristache Solomon, col. Paul Cambureanu, Partenie Matei, Alexandru Zissu, Ion Ciocârlan, Ion Butnaru și macedo-românii Spiru Peceli și Zottu Tașula.

¹⁹ Vezi lista candidaților legionari în județele bucovinene în „Buna Vestire”, an I, nr. 246 din 19 noiembrie 1937, p. 3; și în „Glasul Bucovinei”, din 25 decembrie 1937, p. 11.

²⁰ Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 36.

²¹ Tiberiu Tănase, *Fefețe monedei. Mișcarea legionară între 1941-1948*, București, Editura Tritonic, 2010, p. 287.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*; Radu Fl. Bruja, *op. cit.*, p. 37.

Ciuc, tot sub acuzația *socratică*, am putea spune, de „corupător” al tinerilor studenți și intelectuali²⁴.

Închis în lagărul de la Târgu Jiu, deși nu este a fost găsit vinovat în procesul intentat de autorități sub acuzația de acte împotriva ordinii de stat în zilele rebeliunii, Traian Brăileanu a fost eliberat în august 1944 și re-arestat (la domiciliu) în 1945. Component al lotului de foști demnitari implicați în așa-zisul „Proces al trădării naționale”, profesorul cernăuțean a fost anchetat, judecat, găsit „vinovat pentru dezastrul țării și crime de război” și condamnat la executarea a 20 de ani de închisoare și confiscarea averii. La 3 octombrie 1947, Traian Brăileanu moare la vârsta de 65 de ani în penitenciarul Aiud, fiind îngropat de către familie în cimitirul Sfânta Vineri din Capitală²⁵.

*

Ocultarea personalității și operei lui Traian Brăileanu face parte dintr-un plan mai larg, sistematizat și aplicat cu virulență obsesivă culturii române interbelice²⁶. Spiritul inchizitorial promovat de noii „comisari” de opinie refractar la tot ce a fost și rămâne autentic românesc a fost promovat după instaurarea comunismului de către pseudo-elita intelectuală comunistă și continuat în baza schematismului marxist, dar dintr-o nouă perspectivă, fals democratică și pluralistă, de așa-numita elită reziduală, periferică, propulsată în cercurile decizionale de acel *factor detonator* și anume revoluția și/sau lovitura de stat din decembrie 1989... În consecință, om politic și doctrinar al Dreptei național-creștine interbelice, Traian Brăileanu a fost și a rămas o victimă a acestui proces derulat în societatea românească timp aproape 70 de ani. Sociologul bucovinean a fost și a rămas un proscris al tuturor regimurilor care s-au succedat în această perioadă, demonizat „cu mânie proletară” până în 1989, ori criticat, desființat în manieră intelectualist-democratică dictată de *corectitudinea politică* de către noii *cerberi* ai „societății civile”.

În realitate, clasa politică și, în anumită măsură, o parte din intelectualitatea post-decembristă s-a dovedit o calamitate pentru Țară și Societate. Produși ai transformărilor complotist-revoluționare, politicienii lansați după 1989 au mîmat peste două decenii democrația, pluripartidismul și alternanța la putere. În definitiv, ei reprezintă eșaloanele doi și trei din fostul P. C. R și întruchiparea clasică a *contra-elitei*, propulsată la putere de *factorul detonator* (complot și revoluție) în locul *elitei degenerate* (vechea gardă comunistă fidelă clanului Ceaușescu). În ipostază atipică, România a rămas singura țară din blocul comunist, în care fostul Partid Comunist s-a manifestat reactiv prin intermediul FSN-ului. Puterea politică și decizia la nivel decident cultural a fost monopolizate de elementele periferiale ale nomenclaturii comuniste, cu aportul categoric al unor foști demnitari ai anilor 50, convertiți în susținători ai democrației. Aparatul care s-a autoperpetuat a fost dispus să suporte, ba mai mult, să mimeze organizarea și funcționarea pluralismului politic, travestindu-se sub forma *elitei reziduale*.

Radiografia evoluției societății românești de la 1848 la 1948 ne indică faptul că instaurarea comunismului în România reprezintă un moment de fractură care – în sensul teoriilor lui Vilfredo Pareto – a stopat procesul gradual al circulației elitelor. Evoluția

²⁴ Corneliu Ciucanu, *Nae Ionescu și „Noua generație”: intelectualul și tentația politicului* în Gh. Buzatu, Marusia Cîrstea, Horia Dumitrescu, Cristina Păiușan-Nuică (coordonatori), *Iluzje, teamă, trădare și terorism internațional=1940. Omagiu Profesorului Ioan Scurtu*, vol. I, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010, pp. 321-341.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Vezi, Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române*, București, Editura D. B. H., 1999, *passim*; Ilie Bădescu, Mihai Ungheanu (coordonatori), *Enciclopedia valorilor reprimite. Războiul împotriva culturii române (1944-1999)*, vol. I-II, București, Editura Pro-Humanitate, 2000, *passim*.

firească a societății românești a fost bulversată/întreruptă de comunism care a lichidat vechea elită burgheză și a impus o pseudo-elită ce s-a perpetuat și regenerat în temeiul unor noi criterii a unui nou sistem de valori, pe care îl putem caracteriza drept antisistem de selecție. Trădarea Occidentului față de popoarele Europei de Sud-Est a permis Armatei Roșii și lui Stalin să anihileze democrația și să impună comunismul. În România acest proces s-a produs în condiții mult mai dure decât în alte țări rămase după *cortina de fier*. „Lichidarea celor 100 000 de români care în ciuda păcatelor lor constituiseră *fenomenul românesc*”, după cum se exprima Mircea Eliade în *Jurnalul portughez*, s-a făcut prin teroare și abuz, iar cei care au inițiat și organizat acest sistem samavolnic împotriva semenilor, poartă încă stigmatul „păcatului lui Cain”. Într-un sens mai larg, metafizic, pseudo-elită de după 1945/1946, formată la școala violenței, a crimei și a trădării a purtat cu sine în toată perioada totalitară *blestemul* orfanilor și văduvelor, al celor torturați, „demascați”, „reeducați” și asasinați în temnițele regimului, al țăranilor rămași fără țarina moștenită din străbuni. Dar acest păcat strașnic și greu blestem s-a transferat, evident, asupra urmașilor, care astăzi formează actuala clasă politică, directorii de conștiință și opinie ai societății democratice actuale.

Trebuie precizat că trecerea de la *antielita comunistă* la *elita politică periferică și reziduală* post-decembristă - în definitiv la pseudo-elită de după 1989 - s-a produs, în spațiul românesc postcomunist, în interiorul structurilor interne ale puterii prin revoluție și/sau lovitură de stat. Translarea propriu-zisă a puterii de la o generație la alta în decembrie 1989 este afină cu paricidul politic. În etapa ce a urmat monopolizării pozițiilor cheie, intensificarea luptelor și renegocierea pozițiilor dominante au marcat fenomenul de profesionalizare a *elitei postcomuniste* prin trecerea de la totalitarism la democrație, de la autoritarismul partidului unic și de la economia centralizat-planificată, la pluripartidism și economie de piață. Procesul de profesionalizarea a condus la apariția elitei politico-administrative și la cea economică.

Un alt aspect ce ține de realitățile anilor 1990 îl constituie revenirea în forță a *antielitei periferice*, îndepărtate din zona puterii după 1964. Vechile cadre comuniste ale anilor '50 revin pe prima scenă politică după 1989 beneficiind de o anumită experiență, de relații externe și utilizând un discurs anticeaușist (dar nu neapărat anticomunist), reformulat, *pigmentat* cu termeni care faceau apel la *democrație* și *societatea deschisă*. În sens paretian, revenirea camuflată a activiștilor radicali ai *obsedantului deceniu* în sferele puterii, drept formatori de opinie întru democrație și parlamentarism demonstrează convertirea *elitelor lei* în *elite vulpă*²⁷...

În spațiul cultural-științific românesc dintre cele două războaie mondiale, sociologul Traian Brăileanu rămâne cel mai serios și consecvent teoretician al fenomenului elitar²⁸. În baza teoretizărilor lui Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca, Robert Michels, dar și continuând temele de referință din publicistica eminesciană sau din lucrările lui Constantin Rădulescu-Motru și Dimitrie Drăghicescu, Traian Brăileanu operează o reevaluare a conceptului de *elită*, adaptată evoluțiilor/involuțiilor reperabile în contextul realităților românești.

Incontestabil, Vilfredo Pareto rămâne un adevărat deschizător de drum și principalul teoretician al conceptului de *elită* și al fenomenului de *circulație a elitelor*. Sociolog de referință, profesor de economie politică la Universitatea din Lausanne, V. Pareto a

²⁷ Analizând ideile și enunțurile lui Traian Brăileanu despre elite, sociologul Dan Dungăciu îl definește pe universitarul cernăuțean „cel mai prestigios reprezentant al acestei direcții din sociologia românească” (Ilie Bădescu, *Istoria sociologiei – perioada marilor sisteme* – Galați, Editura Porto-Franco, 1994, p. 419).

²⁸ Ilie Bădescu (coordonator), Dan Dungăciu, Radu Baltasiu, *Istoria sociologiei. Teorii contemporane*, vol. I, București Editura Eminescu, 1996, p. 572).

observat că problematica eterogenității comunității indică circulația socială și o dinamică specifică supusă unor legități sociologice, enunțate ca fiind *legea elitelor și circulația elitelor*. Prima lege prin care operează Pareto indică modul în care se grupează indivizii sesizând tendința de polarizare socială între un grup superior numit elită și o grupare inferioară numită masă. În consecință, distribuția rezidurilor, a caracterelor, a meritelor etc., nu se desfășoară haotic, ci sunt impuse după legea polarizării între elite și mase. A doua lege observată și definită de Pareto se referă la faptul că între elită și masă există un flux continuu, un proces de circulație reclamat de necesitatea înnoirii/reînnoirii celor două categorii. Citând pe M. Kolabinska și lucrarea ei *La circulation des élites en France*, Vilfredo Pareto scrie că: „Noțiunea principală a termenului de elită este cea de superioritate...într-un sens larg, eu înțeleg prin elita unei societăți acei oameni care posedă calități de inteligență, de caracter, de capacitate de orice gen, de direcție, de nivel remarcabil. Exclud, în același timp, integral, orice apreciere asupra meritelor și utilităților acestor clase de oameni”²⁹.

Vilfredo Pareto a evidențiat clar metoda precară de abordare unilaterală și utilizare la singular sau la plural a conceptului de elită. Demersul paretian iniția practic o distincție netă între definiția generală care impune pluralul și o definiție strictă care induce singularul în contextul analizei clasei conducătoare. Noțiunea generală se articulează pe ideea de excelență socio-profesională, iar selecția este demarată în sistem concurențial în cadrul unor anumite domenii de activitate. În principiu, deși din perspectivă unidimensională, putem repera tot atâtea elite câte domenii de activitate există. Dincolo de definiția generală a elitelor, structurată exclusiv pe criterii de competență/excelență, V. Pareto lansează și noțiunea de elită în sensul de clasă conducătoare, vizibilă în raport cu ceilalți (clasa condusă sau inferioară) după gradul de influență, putere socială și politică. Elita conducătoare joacă rolul de factor decident în societate, produce legi și ia decizii suportate de clasa/clasele inferioare și poate fi, de asemenea, împărțită în elită guvernamentală (care exercită la propriu rolul de factor determinant) și elita neguvernamentală, afiliată însă prin structură mentală, aspirații și interese, elitei aflate la guvernare³⁰.

Ca expresie a transformărilor și devenirii sociale, ca fază obligatorie de ascendență publică, se impune o selecție în cadrul general al circulației sociale. Procesul de identificare și recrutare conduce spre stabilirea unui sistem valoric pentru definirea și localizarea elitei/elitelor, dar totodată este necesară stabilirea unor criterii de selecție, care să opereze la nivel societal și care să se supună unui ansamblu de valori unanim acceptat. Dacă în plan ideatic aceste criterii ca: instruirea, competența, experiența, corectitudinea, onestitatea și interesul permanent pentru binele public, pot construi un veritabil *sistem de selecție*, în realitate criteriile de diferențiere dezvăluie cu totul alte aspecte și elemente care pot contribui, într-un context dat, la promovarea unor *false elite*. În aceste cazuri putem vorbi – deși nu în exclusivitate – de un *sistem de antiselecție*, bazat pe resursele materiale, puterea de relație, accesul și utilizarea informațiilor, alinierea la birocrație și la grupurile de interese și nu în ultimul rând pe „imaginea” personală, excesiv mediatizată.

Teoria *selecției negative* induce noi realități sociale și politice. Demersul paretian definește noi termeni și noi interacțiuni: clasă pozitivă și clasă negativă; aristocrație și religie; elite vulpi și elite lei. În același cadru se sesizează și „puterea etichetei” care discreditează calitatea intrinsecă și de multe ori o înlocuiește. Pareto este conștient de *valabilitatea și atotoputernicia* etichetei în societățile aflate în tranziție și o tratează ca pe

²⁹Ilie Bădescu, *op. cit.*, p. 419.

³⁰ Jaques Coenen-Huther, *Sociologia elitelor*, traducere de Mihai Ungurean, Iași, Editura Polirom, 2007, pp. 13-18.

excepție. Anterior tezei lui Pareto, în publicistica politică, Mihai Eminescu a dezvoltat ideea că, în cazul societății românești, excepția a devenit regulă, că guvernanții sunt posesorii de titluri dar nu și de calități necesare pentru bună funcționare a statului. Totodată, ca expresie a selecției negative care determină o clasă negativă, *pătura superpusă* atacată vehement în opera politică eminesciană încalcă raportul compensatoriu între consumul cantității de muncă a comunității dominate și utilitatea serviciilor oferite acesteia de către clasa dominantă. De altfel, distribuirea arbitrară a resurselor aflate în mâinile *elitelor degenerate* relevă o vădită relație de incongruență între elită și masă, dar și germele unui iminent conflict social. Operând în același registru, lipsa de performanță și ineficiența falsei elite trimit spre inutilitatea socială. În acest caz elitele nu mai îndeplinesc rolul de vector și motor al societății se transformă în *elite speculative* care dezvoltă state/sisteme demagogice, populiste, bazate pe consumul de resurse în scopul perpetuării la putere. Din astfel de considerente elitele vulpi se transformă/camuflează în elite lei adoptând o linie agresiv-persuasivă și promovând forme autoritare (cezarism, bonapartism, dictatură etc).

Diferențele dintre elită și masă crează dezechilibre. Opoziția între cele două categorii constă în ideea că orice societate este ierarhizată, iar societățile strict egalitare sunt imposibil de realizat. În fapt ierarhia impune de la sine cristalizarea elitei și existența masei. V. Pareto³¹, Gaetano Mosca³² și Robert Michels³³, considerați „machiavelieni” furnizează o serie de argumente pozitivistice antidemocratice, dar mai cu seamă antisocialiste. Sub acest aspect „machiavelinii” se întâlnesc pe aceeași poziție cu adepții concepției aristocratice și antiliberale (Edmund Burke, Joseph de Maistre, Louis Bonald și Alexis de Tocqueville)³⁴. Acutizarea antagonismului între masă și elită determină, în cele din urmă, un raport de certă ostilitate între dominați și dominanți. În astfel de conjunctură, procesul de circulație a elitelor poate fi bruscat sau stopat în condițiile de violență socială, deși, credem noi, aceste momente violent-revoluționare pot fi considerate *evenimente-cheie*, influențate de un *factor detonator* care are rolul de accelerare a ritmului istoric. Nu punem în discuție calitatea morală și legitimitatea factorului declanșator, însă istoria ne arată că astfel de momente de cotitură au fracturat inițial și totuși au dinamizat circulația elitelor și schimbul de generație. Astfel, în urma unei *revoluții* societățile/comunitățile parcurg o primă etapă violentă, caracterizată prin haos, prin suprimarea legalității, a libertăților și crearea unui climat de abuz și incertitudine. Observarea și analiza momentului de ruptură relevă un alt posibil aspect ce ține de elementul perturbator activ, omniprezent și determinant care fracturează procesul evolutiv-gradual de circulație a elitelor, fapt ce presupune o primă etapă de involuție socială. Această primă fază, percepută la nivelul domeniilor de activitate dar mai pregnant în sferile de manifestare a puterii politice, se materializează prin epurări, organizarea de spații concentraționare pentru indezirabili și chiar lichidarea fizică a adversarilor irecuperabili, taxați drept inamici ai noului regim, ai rasei, ai revoluției și/ sau dușmani ai poporului. Revoluția engleză, revoluția franceză și inflamarea spiritului iacobin, dar și totalitarismele secolului XX sunt exemplele cele mai facile. După translarea fazei violente și cristalizarea unor noi realități de putere, a unei noi ambianțe social-politice, circulația elitelor își reia cursul procesual în limitele stabilite de noile considerente și noile criterii de selecție autorizate de puterea politică. În această fază, noul regim dezvoltă un aparat propriu de propagandă insistând asupra tehnicilor de

---

³¹ *Ibidem*, p. 16-22.

³² *Ibidem*, p. 25.

³³ *Ibidem*, p. 26.

³⁴ *Ibidem*, p. 27.

persuasiune și dezinformare. Nu este ignorat nici factorul coercitiv organizat, sistematizat grație structurilor informative/represive ale poliției politice.

În contrast cu teoretizărilor paretiene, observațiile lui Traian Brăileanu privind circulația și regenerarea elitelor în spațiul cultural-politic românesc îi indică sociologului bucovinean formularea unor *rezerve* în raport cu pricipiile enunțate de Vilfredo Pareto. În *Politica* (Cernăuți, 1928), Brăileanu remarca adaptarea „forme sociale”, bazată pe ierarhie și circulația elitelor în raport cu schimbarea mediului ambiant, cu presiunea mediului politic (fenomenul de *relație*), cu efect fluctuant asupra „categoriilor de șansă”³⁵. Brăileanu identifică și punctează carențele teoriei paretiene în registru psihologic, lansând sceptic ideea „categoriilor de șansă” și a subiectivismului relațional care caracterizează, în general, mediile suspuse. Profesorul bucovinean preciza că „miza unei societăți este miza elitei sale”³⁶ și că liniile directoare, aspirațiile generale și traiectul de dezvoltare ale unei societăți sunt stabilite de factorii decidenți, respectiv de elita socială, politică și culturală. Brăileanu concluziona că înainte de a examina reacțiile elitelor într-un context dat, trebuie să vedem și să înțelegem cine sunt și ce vor elitele, dar mai ales dacă cei ce considerăm noi a alcătui elita nu sunt suspectați de mediocritate sau afectați de degenerescență. Totodată, el denunța o altă realitate - contextul extern - care poate favoriza sau obtura, după caz, accesul în zona elitei, observație ce trimite, după părerea noastră, spre importanța factorului geopolitic.

În 1936, în revista „Însemnări sociologice”, profesorul bucovinean publica articolul *Legea degradării elitelor* prin care surprinde comunitatea politică și culturală cu un veritabil rechizitoriu adresat elitelor românești, depășind ca vehemență ideile lansate de Constantin Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți sau D. Drăghicescu. Pornind de la constatările lui M. Eminescu – fenomenul de *parazitare* și *declasare* al *păturii superpuse* prin adaptabilitatea accentuată în raport cu mediul social *nedemn* -, dar și de la teza principală lansată de C. Rădulescu-Motru – clasa politică supusă unor vicii cosmopolite, întreține ciclul pseudoculturii, generând politicianismul -, Traian Brăileanu inventariază *dosarul problematic* al *degenerării elitelor*. În numărul șase al revistei amintite, sociologul cernăuțean publică articolul *Elita ascetică*, în care denunță clasa politică venală și coruptă ce așteaptă la “ieslele bugetului”, anunțând profetic declinul și „pieirea” statului. În replică, pentru salvarea statului roman, Brăileanu propunea constituirea unei „noi elite, disciplinate, incoruptibile, patriotice și – în condițiile reale ale Statului nostru – ascetice”³⁷.

Rechizitoriul instrumentat de Traian Brăileanu la adresa clasei politice degenerate din România interbelică afectată de corupție, desfrâu și demagogie conduce la concluzia că elita românească „a intrat, după Unire, într-o fază critică” și induce, totodată, posibilitatea asanării vieții publice românești prin implicarea activă a tineretului naționalist-creștin care „are o țință bine definită: regenerarea elitei românești”³⁸. Analiza problemei elitelor în studiile lui Traian Brăileanu nu se poate sustrage cadrului general socila-politic-cultural în care sociologul își dezvoltă teoriile. Opțiunile sale politice și credințele sale sunt mai mult decât transparente, sunt tranșante. Astfel, în lucrarea sa, *Sociologia și arta guvernării*, care înglobează articole politice scrise în perioada 1935-1937, Traian Brăileanu aprecia rolul de organizator și educator al lui Corneliu Codreanu, în sensul efortului de a crea o nouă elită

³⁵ Adrian Dinu Rachieru, *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*, Iași, Editura Junimea, 1999, p. 190-191.

³⁶ Ilie Bădescu, Dan Dungaci, Radu Baltasiu, *op. cit.*, vol. I, p. 599.

³⁷ Traian Brăileanu, *Sociologia și arta guvernării*, Cernăuți, 1937, p. 62-63.

³⁸ *Ibidem*, p. 77.

politică³⁹. În contextul ascensiunii curentului naționalist-creștin, sociologul de la Cernăuți spera într-un curent de regenerare demarat de noua generație, definită ca generație de elită și care la rândul ei să genereze elită. Totodată, după modelul eminescian al *omului superior, de caracter*, care împreună cu masa determină o „înlesnire de civilizațiune”, Brăileanu lansează teoria „omului mare”, a conducătorului carismatic, a celui care declanșează curente de simpatie nu neapărat în baza ideilor emise, ci mai degrabă prin dimensiunea copleșitoare a propriei personalități⁴⁰.

Teoria „omului mare” prezentată și argumentată de Traian Brăileanu readuce în contextul social-politic și spiritual interbelic problematica *creatorului de climat*, a celui care generează noi forme și formule, deși acest lider carismatic este el însuși un produs al realităților pe care încearcă să le combată, să le anuleze sau să le reliefeze, după caz. El este, în primul rând, un caracter capabil să imprime aderenților și, prin extensie, societății o *axă morală* și o nouă direcție spirituală, ba mai mult, să creioneze un nou sistem de selecție al elitelor, imprimând un alt ritm, mult mai dinamic, circulației elitelor⁴¹. Pornind de la realitățile lumii românești și în special dinspre arealul rural, creatorul de climat surprinde intuitiv, prin revelație și mai puțin prin prisma legităților sociologice, tezaurul spiritual ancestral și potențialul *latențelor sufletești*. Pentru profesorul Traian Brăileanu, Corneliu Codreanu reprezenta făuritorul de nou climat societal românesc, era, probabil, cel care inspirase teoria „omului mare”, fiind apreciat în primul rând ca om de caracter, ca educator și organizator și nu neapărat ca politician. În opinia sociologului, liderul carismatic al Mișcării Legionare declanșase în rândurile tineretului o amplu proces interior de conștientizare a virtuților morale imperativ necesare *noii elite* naționale, opuse structural tipului de politician cosmopolit, corupt și demagog⁴². Charisma lui Codreanu era, de asemenea, o certitudine descrisă amplu de către contemporani. Dacă scrierile unui Ionel Banea⁴³, Ernest Bernea⁴⁴, Corneliu Georgescu⁴⁵ ș.a. dezvăluie un stil exaltat, apologetic, descrierea istoricului Nicholas M. Nagy-Talavera se îndepărtează net de stilul hagiografic al adeptilor și simpatizanților, devenind mult mai credibilă, excluzând din start, datorită originii sale, orice virtuală acuză de subiectivism admirativ. Crescut într-un mediu transilvănean eterogen maghiaro-evreiesc, copil fiind, Nagy-Talavera, relatează impresiile profunde lăsate de întâlnirea cu Corneliu Codreanu, într-una din faimoasele sale descinderi la sate din timpul campaniilor electorale: „...Dintr-o dată, un murmur se înalță din mijlocul mulțimii. Un bărbat negricios și chipeș, îmbrăcat într-un costum popular românesc alb a intrat în curte călare pe un cal alb. S-a oprit lângă mine și n-am văzut nimic

³⁹ *Ibidem*, p. 134: „D-I Corneliu Codreanu a înțeles de la început că un conducător trebuie să fie, în primul rând, un organizator și un educator. Problema ce și-a propus spre dezlegare a fost, deci, formarea legionarului, a Românului nou, a Românului de elită. Crearea unui tip opus tipului de politician, a unui om, deci, care să aibă toate virtuțile ce se cer unei elite politice naționale și căruia să-i lipsească viciile politicianului demagog și corupt.”

⁴⁰ Adrian Dinu Rachiru, *op. cit.*, p. 189-190.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*; Traian Brăileanu, *op. cit.*, pp. 133-135

⁴³ Ion Banea, *Căpitanul*, Sibiu, Editura „Totul pentru Țară”, 1936, p. 2 (Cuvânt înainte) „...Căpitanul! Este o piatră de hotar; o graniță. Sabie întinsă între două lumi. Una veche, pe care o înfruntă cu bărbăție, distrugând-o; alta nouă, pe care o crează, (căreia) îi dă viață. o cheamă la lumină. Figura lui în cuprinsul mișcării naționale, de la război încoace, apare ca o linie de foc, în jurul căreia se rotesc toate evenimentele mari. El a fost conducătorul și animatorul”.

⁴⁴ Ernest Bernea, *Cartea Căpitanilor*, Salzburg, 1951, (ediția originală, București, 1937).

⁴⁵ Corneliu Georgescu, *Pe drumul cu arhangheli*, București, Editura Majadahonda, 1996, pp. 149-150 (ediția originală, Salzburg, 1953).

monstruos sau rău la el. Dimpotrivă zâmbetul lui copilăros și sincer îi învăluia pe sărmanii oameni, care-l înconjurau, părând că este unul dintre ei și, totuși, în mod misterios, diferit. Aureolă este un cuvânt inadecvat pentru a defini forța ce emana din acest om. Părea cu adevărat că este una cu pădurea, cu munții, cu furtunile care bântuie piscurile înzăpezite ale Carpaților, cu lacurile și râurile. Așa părea stând acolo în mijlocul mulțimii. Nu era nevoie să vorbească: tăcerea lui era elocventă. Părea să fie mai puternic decât noi, decât ordinul prefectului care îi interzisese să țină un discurs. O bătrână cu părul alb și-a făcut cruce și ne-a șoptit: *Trimisul Arhanghelului Mihail*⁴⁶.

Atașamentul sociologului de la Cernăuți față de curentul național-creștin din România intrebelică era motivat politic și spiritual. Brăileanu era un anticomunist convins, or liderii Mișcării Legionare, încă din studenție au participat activ la combaterea comunismului în mediul universitar. Pe de altă parte, profesorul bucovinean era un creștin ortodox practicant, iar tinerii legionari aveau un adevărat cult pentru tradiția creștină, respectau cu sfințenie posturile și Biserica națională. Întemeind Legiunea Arhanghelul Mihail, Corneliu Zelea Codreanu și grupul fondatorilor (Ionel Moța, Ilie Gârneață, Corneliu Georgescu și Radu Mironovici) au instituționalizat de fapt „o stare de spirit”⁴⁷, căci, scria Codreanu, „nu ne-am legat împreună cei ce cugetam la fel, ci cei ce simțeam la fel”⁴⁸. Legiunea nu-și propunea să facă politică în sensul strict al cuvântului, ci dorea să extindă acea stare de spirit în rândul noilor aderenți⁴⁹. Nu se urmărea neapărat cooptarea unor partizani politici, ci formarea unor caractere militante, unite în jurul permanenței național-creștine, cultivate de Mișcare. După părerea tinerilor înregimentați în Garda de Fier, Corneliu Zelea Codreanu a sesizat mesajul demagogic al diferitelor partide ce afixau programe incitante pentru electorat, dar care rămâneau întotdeauna neaplicate. Tot tinerii aderenți credeau în infailibilitatea liderului lor, care a intuit, atât cauza, stării deplorabile de fapt, cât și remediul, unanim valabil asanării morale a societății românești. Astfel, Codreanu afirma că redresarea țării implică formarea unei elite conducătoare consacrate nemijlocit binelui public. „Țara piere din lipsă de oameni, nu din lipsă de programe. Deci, nu programe trebuie să creăm noi, ci oameni, oameni noi [...] De aceea, piatra unghiulară de la care pornește Legiunea este omul, nu programul politic. Reforma omului, nu reforma programului politic”⁵⁰. În atmosfera frustrantă determinată de ineficacitatea partidelor, de consumarea *mitului Averescu*, de deziluziile guvernării național-țărăniște și a cabinetului de tehnicieni, condus de Iorga și Argetoianu, de febrile de căutări de noi formule politico-ideologice, legionarismul ajunge, astfel, să fie apreciat ca mișcare de renaștere națională, de înnoire spirituală. Nicolae Roșu, cunoscut gazetar și ideolog de dreapta, remarca legionarismul ca o „mare zguduire morală a conștiințelor... ce va izbuti o

⁴⁶ Nicholas M. Nagy-Talavera, *N. Iorga. O biografie*, traducere de Mihai Eugen Avădanei, Iași, 1999, p. 300-301

⁴⁷ Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, vol. I, Sibiu, Editura „Totul pentru Țară”, Tipografia Vestemean, 1936, p. 310.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 279.

⁴⁹ Ion I. Moța, *Cranii de lemn. Articole 1922-1936*, ediția a IV-a, București, Editura Mișcării Legionare, București, 1940, p. 19. În articolul „La icoană”, din 1 august 1927 (An, No. 1), inclus în colecția „Cranii de lemn”, Ionel Moța scria: „Noi nu facem și n-am făcut o singură zi în viața noastră politică [...] Noi avem o religie, noi suntem robii unei credințe”.

⁵⁰ Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, vol. I., p. 286. Idem, *Doctrina Mișcării Legionare-prezentare concisă - Restituiri Istorice*, București, Editura Lucman, 2003, pp. 32-34; Traian Herseni, *Mișcarea Legionară și Țărănimea*, București, 1935, pp. 3-5.

nouă educație a caracterelor, care, astfel pregătite, să reziste pândelor puse în calea lor prin corupția, fraudă și viclenia claselor democratice⁵¹.

Necesitatea unei noi elite a condus spre cristalizarea conceptului de *om nou* care, în opinia idealistă a lui Codreanu, era întruchiparea legionarului perfect. Încă din închisoarea Văcărești, Codreanu gândea la înființarea „unui corp de elită al tinerimii”⁵². *Omul nou*, preconizat de Corneliu Codreanu, era expresia ideii de elită legionară, iar formarea acesteia era condiționată de transformarea interioară a indivizilor, căci, spunea Codreanu, „răul, mizeria, ruina ne vin de la suflet. Sufletul este punctul cardinal asupra căruia trebuie să se lucreze în momentul de față”⁵³. Mișcarea Legionară a fost receptată de aderenți ca fiind „mai presus de orice o mișcare spirituală, care acționează asupra sufletului și, mai ales, asupra sufletului”⁵⁴. Realizarea obiectivelor politice ale Mișcării trebuia precedată de această transformare profundă a oamenilor, iar încadrarea în cuiburi – unitatea organizatorică fundamentală a Mișcării – urmărea, de fapt, derularea unui proces educațional complex, atât din punct de vedere ideologic-spiritual cât și politic. După cum afirma Corneliu Zelea Codreanu, Mișcarea Legionară era „o școală spirituală, în care, dacă va intra un om, la celălalt capăt va trebui să iasă un erou”⁵⁵. Elita, în viziunea Mișcării Legionare, era condiționată de acceptarea neechivocă a sacrificiului personal, a sobrietății și ascetismului.

Termenul de elită capătă noi semnificații prin pana și discursul intelectualilor care s-au încadrat ori au simpatizat cu Mișcarea Legionară în deceniile III-IV. Procesul de aderare la legionarism a intelectualității interbelice cunoaște două faze de mare importanță. Prima infuzie intelectuală în Garda de Fier se produce în 1932, prin intermediul lui Nichifor Crainic, consacrat publicist de dreapta, profesor universitar, viitor ideolog al statului etnocratic. Acest prim contingent de intelectuali, grupați în jurul revistei „Axa”, a constituit un excelent mijloc de penetrație legionară în lumea culturală bucureșteană. Din grupul „Axa” făceau parte: Vladimir Dumitrescu și Vasile Christescu, istorici în plină afirmare, studenți preferați ai marelui istoric Vasile Pârvan, poetul Radu Demetrescu-Gyr, Alexandru Constant, Ion V. Vojen, Vasile Marin, Gheorghe Furdui, pictorul Alexandru Basarab și, bineînțeles, Mihail Polihroniade, animatorul acestei grupări intelectuale⁵⁶. A doua etapă semnificativă a procesului amintit a fost marcată de apropierea de Mișcare a lui Nae Ionescu, profesorul de logică și metafizică de la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene și director al ziarului „Cuvântul”⁵⁷. Aderarea sa a antrenat și pe

⁵¹ Nicolae Roșu, *Dialectica naționalismului*, București, Editura „Cultura Națională”, 1937, p. 375.

⁵² Apud Grigore Traian Pop, *Mișcarea Legionară. Idealul izbăvirii și realitatea dezastrului*, București, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 236.

⁵³ Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, vol. I, p. 286.

⁵⁴ Ion Banea, *op. cit.*, p. 92.

⁵⁵ Corneliu Zelea Codreanu, *Cărticica Șefului de cuib*, München, Colecția „Europa”, 1990, p. 65.

⁵⁶ Vezi Nichifor Crainic, *Zile albe – Zile negre, Memorii*, I, București, 1991, p. 96. Integrarea în Garda de Fier a grupării intelectuale „Axa” o surprinde și Francisco Veiga în *Istoria Gărzii de Fier (1919-1941). Mistica ultranaționalismului*, p. 159.

⁵⁷ Vezi Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut*, București, Humanitas, 1992, *passim*; Mircea Eliade, *Profesorul Nae Ionescu* în „Vremea”, IX, nr. 463 din 15 noiembrie 1936; C. Noica, *Nae Ionescu și spiritul de școală* în „Convorbiri literare”, an LXXVI, nr. 5-6, mai-iunie 1943, pp. 353-356; idem, *Nae Ionescu*, în „Buna Vestire”, seria a doua, an III, George Racoveanu, *Omul*, în „Cuvântul”, serie nouă, an XVII, nr. 55, din 7 decembrie 1940; idem, *Nae Ionescu: Profesorul nostru* în „Țara și Exilul”, an I, nr. 1, iunie, 1965; P. P. Panaitescu, *Nae Ionescu și Universitate din București* în „Cuvântul”, serie nouă, an XVII, nr. 12 din 25 octombrie, 1940; Fănică Anastasescu, *Profesorul în lagăr* în „Cuvântul”, serie nouă, an XVII, nr. 3 din 16 octombrie 1940; Constantin Stoicănescu, *Profesorul*, *ibidem*, nr. 8 din 21 octombrie, 1940; idem, *Convertire și jertfa Profesorului*, în „Almanahul Cuvântul”, 1941, p. 79; I. P. Prundeni, *Nae Ionescu*, în

exponenții tinerei intelectualități: Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Țuțea, Gheorghe Racoveanu, Sorin Pavel, Alexandru Cristian Tell, Paul Costin Deleanu, adică pe discipolii care gravitau în jurul personalității maestrului, componenți, unii dintre ei, ai Asociației culturale „Criterion”⁵⁸.

Ralierea acestor segmente atât de importante ale intelectualității interbelice la crezul și obiectivele Mișcării produsă sub diferite motivații va contribui fundamental la realizarea unei doctrine legionare de mare ținută științifică, imprimând un nou avânt Gărzii de Fier pe calea maturizării și instituționalizării politice. Pe lângă personalitățile amintite, cooptarea altor intelectuali prestigioși, cu mare priză în opinia publică sau în masa studentescă, precum Traian Brăileanu, Ion Găvănescul, P. P. Panaitescu, Dragoș Protopopescu, Ernest Bernea, Vasile Băncilă, Octav Onicescu, Grigore Cristescu, Sextil Pușcariu, Nicolae Roșu subliniază caracterul elitist al Mișcării Legionare⁵⁹.

În analiza procesului de convertire și aderare la Mișcarea Legionară a intelectualității interbelice, am încercat să stabilim motivațiile multiple, cauzele, de multe ori confuze, care au declanșat integrarea, dar mai ales să creionăm contextul cultural, să recompunem elementele de mentalitate a epocii, marcată de complexe și dezamăgirile noii generații, de climatul febril de căutare a noi și noi idei și formule de exprimare. Pentru evocarea și interpretarea conceptului de *elită* (sintagmă apărută sub imboldul idealist propriu noii generații interbelice, dar demult depășită, chiar compromisă total de ineficiența, abuzurile, asasinatele guvernării legionare din septembrie 1940-ianuarie 1941), am încercat să surprindem cât mai corect percepția intelectualității interbelice asupra fenomenului legionar, semnificațiile profunde atribuite fenomenului național-creștin de către principalii săi promotori. Elitismul, ca element de consistență al doctrinei, al organizării și încercărilor programatice legionare, este argumentat teoretic prin scrierile valoroșilor săi doctrinari, fiind instrumentat și demonstrat, prin încadrarea formală a unui important eșalon intelectual, care nu s-a sfiit să îmbrace cămașa verde și/sau a simpatizat hotărât cu Mișcarea Legionară (Radu Gyr, Mihail Polihroniade, Ion și Eugen Ionică, Vladimir Dumitrescu, Vasile Christescu, P.

„Porunca vremii”, an IV, nr. 176 din 16 octombrie 1940; Barbu Slușanschi, *Cu Profesorul între sârme*, în „Cuvântul”, an XVII (serie nouă), nr. 1 din 14 octombrie 1940, p. 2; Horia Sima, *Nae Ionescu*, în „Țara și Exilul”, an I, nr. 1, iunie 1965; Andrei Scrima, *Cuvinte târzii și nepotrivite despre Nae Ionescu*, în „Prodromos”, Freiburg, 1970. Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, (ediție anastatică), București, Editura „Roza vânturilor”, 1990 (reeditare a lucrării cu același titlu, îngrijită și editată de Mircea Eliade în 1937). Dan Ciachir, *Gânduri despre Nae Ionescu*, Iași, Institutul European, 1994, *passim*; Nae Ionescu, *Între ziaristică și filosofie*, culegere de articole publicate în ziarul „Cuvântul” (15 august 1926-26 martie 1938), Iași, Editura Timpul, 1996; Gh. Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristian Sandache, *Radiografia dreptei românești*, Iași, Editura F. F. Press, 1996, p. 157-158; Dora Mezdrea, *Nae Ionescu. Biografia*, vol. I-IV, București-Brăila, Editura Universal Dalsy, 2001; Acvila, 2002; Muzeul Brăilei-Editura Istros-Muzeul Brăila 2003-2005; idem, *Nae Ionescu și discipolii săi în arhivele Securității*, vol. I, București, Editura „Mica Valahie”, 2008; Fundația Buna Vestire, Fundația Prof. George Manu, *Intelectualii și Mișcarea Legionară*, București, Editura Fundației Culturale Buna-Vestire, 2000, pp. 156. Consemnăm și alte lucrări, apărute după 1990, pe care le recomandăm doar din punctul de vedere al informațiilor - evident utile - referitoare la Nae Ionescu și „noua generație”, dar, totodată, sub rezerva interpretărilor și concluziilor îndoielnice ale autorilor, tributari vechilor reflexe marxist-dialectice și care dezvoltă demersul pornind, în mod evident, de la false premise. Spre exemplificare reținem următoarele volume: Leon Volovici, *Ideologia naționalistă și <problema eвреiască>. Eseu despre formele antisemitismului intelectual în România anilor '30*, București, Humanitas, 1995, p. 89 și urm.; Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995; Constantin Petculescu, *Mișcarea Legionară. Mit și realitate*, București, Editura Noua Alternativă, 1997, pp. 128 și urm.

⁵⁸Corneliu Ciucanu, *Nae Ionescu și „Noua generație”: intelectualul și tentația politicului în loc. cit.*, pp. 321-341; Constantin Petculescu, *Intelectualitatea și mișcarea fascistă*, în „Societate și Cultură. Noua Alternativă”, nr. 5/1993, p. 21.

⁵⁹Vezi, *Intelectualii și Mișcarea Legionară*, ed. cit., *passim*.

P. Panaiteșcu, Ion Găvănescul, Corneliu Șumuleanu, Haig și Arșavir Acterian, Vasile și Ion Băncilă, Traian Brăileanu, P. Țuța, C. Noica, D. C. Amzăr, Horia Stamatu, Aron Cotruș, Ernest Bernea, Traian Herseni, Crișu Axente, ș.a.). Practic, elitismul, de care s-a făcut atâta caz în literatura legionară din anii '30 și în exilul postbelic, este compromis și anulat în scurta guvernare legionară de atitudinea *septembriștilor*, de neputința organizatorică și incoerența dovedită de noul comandament al Mișcării, în frunte cu Horia Sima, în acțiunea de disciplinare a structurilor din teritoriu și a elementelor nou încadrate în cuiburi. Între elitismul cultivat cu grijă și perseverență în perioada codrenistă și degradingolada perioadei simiste este o diferență colosală, relevantă expresiv în formule utilizate deja în istoriografia conexă fenomenului legionar⁶⁰. Fără a ne îndepărta de mentalitățile și percepția epocii, putem afirma că perspectivele originale, idealist-misionare, anti-materialiste, puternic rebransate la spiritualitatea și tradiția creștină au resuscitat acele *latențe sufletești*, depozitate în structura tineretului interbelic, sub forma unui capital genetic imuabil, ca zestre ancestrală, inalterabilă în timp, dar, totodată, redescoperită și reformulată în funcție de timpul istoric, de contextul cultural-spiritual și politic interbelic⁶¹. Ori această *arbeologie* complicată de redare-reevaluare este, indubitabil, operată/instrumentată de mesajul legionar prin discursul unor aderenți proveniți din mediile intelectuale ale *noii generații*. Redefinirea primatului spiritual și a necesităților organice sociale, culturale, politice ale *neamului românesc* au făcut posibilă receptarea ca *revelație* a sintagmei *omului nou*, interpretat ca individ sustras bucuriilor materiale și programat misiunii sale în societate și istorie. Ca paradigmă existențială, *omul nou* este liber să aleagă între viața cotidiană, lipsită de responsabilități și ascetismul altruist al unei vieți dedicate total semenilor. O astfel de alegere oferă prilejul lui Eliade să constate că atunci „când centrul de greutate al *omului nou* cade pe mântuire și pe desăvârșire spirituală - omul devine *liber*. Liber să contemple și să judece opera de artă după cum se cuvine⁶². Observația lui Eliade îndeamnă spre alte precizări. Mai târziu, Horia Sima avea să insiste asupra laturii novatoare de expresie, impusă terminologiei naționalist-creștine, explicând sensul structural-comportamental de *om nou*, nu în contextul creștinismului bimilenar, ci în cadrul complementar al *românismului*: „Mișcarea Legionară nu urmărește să înnoiască Creștinismul, ci să înnoiască Națiunea. Ea nu vrea să creeze un creștin nou, ci un român nou”⁶³.

Decodificarea conceptului de elită în limbajul generației spiritualiste din perioada interbelică se constituie într-o operație complexă deoarece își propune, în primul rând, analiza imponderabilelor ce țin de insatisfacțiile unei intelectualități cu reale perspective și posibilități, dar lăsată la voia întâmplării prin insuficienta implicare a factorilor de răspundere⁶⁴, pe de o parte, iar, pe de altă parte, cu neșansa apartenenței la o cultură minoră, după cum ei înșiși o apreciau. Poate astfel se explică și procesul masiv de integrare a intelectualității interbelice în Mișcarea Legionară, receptată de unii aderenți ca o „vastă revoluție morală și spirituală de esență etică și religioasă”, capabilă să declanșeze o amplă efervescență culturală. Bineînțeles, nici celelalte motivații nu pot fi minimalizate, căci mulți

⁶⁰ Vezi Dragoș Zamfirescu, *Mișcarea Legionară de la mit la realitate* (ediție citată); Grigore Traian Pop, *Mișcarea Legionară. Idealul izbăvirii și realitatea dezastrului* (ediție citată).

⁶¹ Vezi Ilie Bădescu *Teoria latențelor*, București, Editura Isogep-Euxin, 1997, *passim*.

⁶² Mircea Eliade, *Libertatea creației în literatura legionară*, în „Sânzana”, an I, nr. 16 din 29 ianuarie 1938.

⁶³ Vezi Horia Sima, *Doctrina legionară*, Madrid, Editura „Carpați”, 1980, p. 20. „Mișcarea Legionară nu urmărește să înnoiască Creștinismul, ci să înnoiască națiunea. Ea nu vrea să creeze un creștin nou, ci un român nou.”

⁶⁴ Vezi Mircea Eliade, *De ce cred în biruința Mișcării Legionare*, în „Buna Vestire”, anul I, nr. 244 din 17 decembrie 1937. Mircea Eliade, pe lângă exprimarea tranșantă a simpatiilor legionare, acuză exponenții regimului politic interbelic de neglijență și incapacitate în rezolvarea problemelor tinerei generații intelectuale.

dintre intelectuali anilor '20-'30 s-au simțit atrași de statutul de mentori și doctrinari ai unei mișcări tinerești, vulcanice, dar fără un program și o doctrină bine conturate (Nichifor Crainic, Mihail Manoilescu, oarecum și Nae Ionescu). Alții, dimpotrivă, au aderat din vădit oportunism, în speranța unei rapide ascensiuni în ierarhia social-politică a României interbelice (cazul lui Dragoș Protopopescu și al lui Grigore Cristescu, profesor la Facultatea de Teologie din București, care s-au desolidarizat lamentabil la începutul anului 1938). A existat, cu siguranță, o componentă importantă a tinerei intelectualități, care a aderat la legionarism conștientizând, pe de o parte, deficiențele regimului parlamentar de atunci, iar, pe de altă parte, datorită perspectivelor spirituale revelate de Mișcare. Nae Ionescu, mentorul acestei teribile generații, Profesorul cu mare forță de atracție intelectuală și pedagogică, cel care s-a atașat nedisimulat Mișcării încă din toamna anului 1933, suportând toate adversitățile regimurilor (liberal și de dictatură regală), a simțit în legionarism un amplu proces de regenerare spirituală și social-politică, un fenomen de efervescentă creatoare „ce înaintează ca o necesitate de destin, iar a te împotrivi însemnează a lua istoria în răspăr”⁶⁵.

Emil Cioran își trăia la acea vreme depresia existențială motivată de „somnolența seculară” a românului. Strigătul din *Pe culmile disperării* nu era altceva decât expresia deznădejdiei teribile, a tragediei unei generații care voia să rupă ritmul „pașilor mărunți, într-o cultură și o istorie aproximativă”. Cioran constata că „România e geografie, nu e istorie”⁶⁶ și, deci, proiecta o misiune a României în istoria sud-estului european. Însă, pentru un destin valabil românesc, se cerea o corecție substanțială a structurii noastre sufletești. În locul „patriotului de ocazie gelatinos și gol”, Cioran vedea în legionar pe românul providențial chemat de destin să creeze istorie: „românul cu substanță, un român primejdios, o fatalitate pentru sine și pentru alții”⁶⁷. Demersul cioranian viza, într-un stil adecvat epocii, aceeași transformare de esență a românului, angajat într-o astfel de acțiune, fiindcă, scria el, „nu vom putea deveni întâia forță balcanică decât lichidând ceea ce este balcanic în noi”⁶⁸.

Parcurgând scrierile lui Alexandru Cantacuzino, diplomat de carieră și element de primă linie al Mișcării, membru al echipei legionare participante la războiul civil spaniol, asistăm la aceeași frenezie a „rupturii” de trecutul „molatic și resemnat”. Pentru Alexandru Cantacuzino ideea de elită transpărea în imaginea „românului de mâine”, care întrunea în ființa sa trei elemente definitorii: spiritul creștin, spiritul naționalist și spiritul eroic, revoluționar⁶⁹. „Românul de mâine”, în viziunea acestui fruntaș legionar, trebuia să respingă mediocritatea existenței larvare, letargia dată de satisfacțiile minore și să vibreze pe dimensiunea național-creștină „prin exerciții spirituale severe, flagelând toropeala sufletului românesc”⁷⁰.

Cert este că șeful Mișcării a căutat anturajul tinerilor intelectuali și a programat captarea lor prin intermediul lui Nae Ionescu, Nichifor Crainic și mai apoi prin M. Polihroniade, care se bucura de compania și prietenia lui Eliade, Cioran, Noica, frații Acterian, D. C. Amzăr ș. a. Prin aflusul de inteligență evocat mai sus, Codreanu căuta să dea greutate științifică temei *elitei legionare*, noi sensuri și conotații sintagmei *omului nou*, chemat de destin să transforme lumea românească, după cum credea șeful Mișcării la

⁶⁵ Nae Ionescu, *Sub semnul Arhanghelului*, în „Buna Vestire”, anul I, nr. 100 din 27 iunie 1937.

⁶⁶ Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, București, Editura Vremea, 1992, p. 54.

⁶⁷ Idem, *Profilul interior al Căpitanului*, în „Glas Strămoșesc” (Sibiu), an VI, nr. 10 din 25 dec. 1940.

⁶⁸ Idem, *Schimbarea la față a României*, p. 195-196.

⁶⁹ Alexandru Cantacuzino, *Opere complete*, Colecția „Omul nou”, 1990, p. 13.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 106.

jumătatea deceniului al IV-lea. Astfel, intelectualitatea cu simpatii legionare trebuia să contureze dimensiunile unei ample „revoluții spirituale”, ce făcea posibilă plămădirea unei noi elite, a unui *om nou*, care, după cum scria în 1937 viitorul mare istoric al religiilor, „s-a născut întotdeauna dintr-o revoluție spirituală, dintr-o vastă prefacere lăuntrică [...], dintr-un desăvârșit primat al spiritului împotriva temporalului”⁷¹. *Omul nou* în perspectiva lui Mircea Eliade era corespondentul unei noi aristocrații, căci „conștiința unei misiuni istorice a fost întotdeauna caracteristică oricărei aristocrații”. După Mircea Eliade, Legiunea a creat „conștiința unei misiuni istorice”, ba, mai mult, avea rolul de a forma o „nouă aristocrație”, depozitară a spiritului creștin și purtătoare de destin românesc. „În locul aristocrației de sânge – preciza Eliade – Legiunea creează o nouă aristocrație: a spiritului. În locul elitelor care-și moșteneau drepturile – odată cu virtuțile și păcatele strămoșești – se naște o elită care-și cucerește libertatea, învățând să moară și să se jertfească”⁷². Conceptul de elită era indisolubil legat de „eroism și sfințenie”, aspecte esențiale reiterate de Eliade și care întăreau teza anterior enunțată de Vasile Marin, care susținea că legionarul era un „om al virtuților cardinale: erou, preot, ascet, ostaș”⁷³.

Totodată, dificultățile de ordin economic impuneau formarea unei elite economice românești, atât de necesară în condițiile existente în acea vreme, mai ales în Bucovina și Basarabia. Constituirea unei elite economice depindea de constituirea inițială a unei „elite politice ascetice și incorruptibile”⁷⁴. În fapt, translarea conceptului de elită din planul social-politic pe tarâm economic, se produce în consonanță cu inițiativele economice ale conducerii legionare. Se știe că Mișcarea a proiectat, în 1936, comerțul legionar, bazat pe cinste și corectitudine sau, cum spunea Codreanu, „bătălia comerțului legionar”, expresie ce reprezenta seriozitatea cu care legionarii înțelegeau să abordeze această problemă⁷⁵. Programatic, deplasarea spre economie a ideii de elită, încerca să asigure o imagine de globalitate preocupărilor legionare, extinse spre cât mai multe sectoare de activitate⁷⁶. De asemenea, inițiativa lui Corneliu Codreanu releva decizia de a contrabalansa monopolul evreiesc instituit în comerț, mai cu seamă, în Basarabia, Bucovina, Moldova și Țara Moților. Constituirea unei elite politice care să permită coagularea ulterioară a unei elite economice românești, făcea obiectul demersului științific al profesorului Brăileanu, care conchidea că „vom avea o țară bogată cu miniștri săraci”⁷⁷. Nota definitorie a „elitei ascetice”, consta în acceptarea apriorică a normelor de existență severă, cinstită, onestă. Individul care subscria conștient la acest mod de viață, „omul sărac de bunăvoie, omul sărac din dragostea și lauda lui Dumnezeu – după cum scria Ernest Bernea – este curat, este puternic și este liber”⁷⁸. Atât Traian Brăileanu, cât și Ernest Bernea ori alți tineri intelectuali din *noua generație* au teoretizat pe marginea conceptului de elită, menționând *ascetismul și eroismul* drept atribute fundamentale, definitorii ale „omului nou”, produs al școlii de educație național-creștină.

⁷¹ Mircea Eliade, *De ce cred în biruința Mișcării Legionare*, în loc. cit.

⁷² Idem, *Noua aristocrație legionară*, în „Vremea”, anul IX, nr. 522 din 23 ianuarie 1938.

⁷³ Vasile Marin, *op. cit.*, p. 147.

⁷⁴ Traian Brăileanu, *op. cit.*, p. 131. Sociologul Traian Brăileanu argumenta necesitatea formării în etape a unei noi elite românești: „Cert este că formarea unei elite economice românești e necesară. Ea se va putea înfăptui sub scutul unei elite politice ascetice și incorruptibile.”

⁷⁵ Corneliu Z. Codreanu, *Circulări și manifeste (1927-1938)*, Munchen, Colecția „Omul Nou”, 1981, p. 48.

⁷⁶ Traian Herseni, *Mișcarea Legionară și Țărănimea*, București, 1935; idem, *Mișcarea Legionară și muncitorimea*, București, 1937.

⁷⁷ Traian Brăileanu, *op. cit.*, p. 301.

⁷⁸ Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, București, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, 1940, p. 98.

Profesorul Brăileanu milita, așadar, pentru plămădirea unei noi elite în mijlocul colectivității naționale, care să poată declanșa un vast program de transformări spirituale, un complex fenomen regenerativ și performant. Perspectiva elitistă a sociologului bucovinean dezvăluia, în primul rând, fidelitatea pentru ideea de ierarhie, stabilită pe criterii general-valabile: cinste, caracter, voință de autodepășire etc. De altfel, conceptul ierarhic era un aspect de mare importanță organizatorică, dar și o componentă esențială a percepției asupra vieții, asupra ordinii naturale. Profesorul admitea ca ineluctabilă ierarhia valorică: individ – neam – Dumnezeu și nu emitea judecăți de valoare asupra importanței unei categorii sociale în raport cu cealaltă, ci, dimpotrivă, recunoștea însemnătatea fiecărui domeniu de activitate, a fiecărui segment socio-profesional. De altfel, conceptul de elită, era aplicat fiecărui domeniu de activitate, fiecărui grup socio-profesional în parte, în scopul reactivării performante a acestora. În acest sens, el preciza că educația „cuprinde toate stările și clasele sociale ale națiunii române. Scopul ei este de a forma o elită unitară și solidară ca ideologie și concepție, dar bine structurată și ierarhizată după diferitele funcțiuni sociale”⁷⁹.

În literatura exilului apar mai multe precizări referitoare la termenul și sensul de elită. Astfel, *omul nou*, exponent al elitei legionare, *omul nou*, nu din punct de vedere creștin, fiindcă s-ar fi comis o erezie în raport cu dogma, ci din punct de vedere românesc, este prezentat, drept entitatea ideală fundamentală a spiritului legionar⁸⁰. Potrivit scrierilor legionare, noul român, *românul de mâine* (după expresia lui Al. Cantacuzino), a fost desemnat drept model de valoare și existență, într-o epocă tulbură și controversată, însă, totodată, o epocă efervescentă sub raportul circulației ideilor și elitelor depozitare/colportoare de substanță românească, o perioadă de referință a istoriei contemporane, care reclamă atenție și se cere a fi înțeleasă⁸¹. În acest context, apelăm la observația lansată de poetul și scriitorul Vintilă Horia, singurul român laureat al prestigiosului premiu Goncourt, care recomanda cercetarea și înțelegerea profundă a fenomenului legionar, în sensul că „nici un istoric serios care se va ocupa cu istoria secolului XX românesc, nu va putea ocoli sau ignora această extraordinară aventură spirituală pornită din străfundurile ethosului românesc”⁸².

Traian Brăileanu face parte din galeria selectă a demnității românești, completând rândurile oamenilor de cultură ocultați, reprimăți, interziși după instaurarea comunismului în România⁸³. Anticomunismul virulent, dublat de naționalismul-creștin promovat și slujit în perioada interbelică au determinat reacțiile violente ale regimului comunist, ale noilor directori de opinie și conștiință „românească” impuși de ocupantul sovietic. Apartenența politică și intelectuală la Mișcarea Legionară i-a atras eticheta infamantă de *dușman al poporului* și condamnarea la douăzeci de ani de temniță grea și confiscarea averii. Numele sociologului bucovinean era rostit cu teamă în perioada *obsedantului deceniu*, iar opera sa prohibită. Chiar după 1990 statura intelectuală a lui Traian Brăileanu a fost ignorată, bagatelizată, tratată simplist în registrul referențiar ideologic comunist, după vechi scheme

⁷⁹ Traian Brăileanu, *op. cit.*, p. 134.

⁸⁰ Vezi Faust Brădescu, *Mișcarea Legionară în studii și articole*, vol. I, ediție Radu-Dan Vlad, București, Editura Majadahonda, 1997, pp. 107-130; idem, *Viziunea integrală a revoluției legionare*, ediție Radu-Dan Vlad, București, Editura Majadahonda, 1997, pp. 114-144; C. Papanace, *Stilul legionar de luptă. Concepția tactică a Căpitanului*, București, Editura Lucman, 2004, pp. 34-88.

⁸¹ Horia Sima, *Doctrina legionară*, p. 20.

⁸² Vezi *Intelectualii și Mișcarea Legionară. Mari conștiințe românești*, București, Editura Fundației Buna Vestire, 2000, p. 153.

⁸³ Vezi, Ilie Bădescu, Mihai Ungheanu (coordonatori), *Enciclopedia valorilor reprimare. Războiul împotriva culturii române (1944-1999)*, vol. I-II, București, Editura Pro-Humanitate, 2000, *passim*.

și reflexe cominterniste căpătate și asumate în anii '50... În cartea sa despre „*Extrema dreaptă românească*” interbelică, Zigu Ornea îl responsabiliza pe profesorul universitar de la Cernăuți pentru *derapajul său naționalist* și considera, nici mai mult nici mai puțin, că: „În revista, de el întemeiată și condusă, *Însemnări sociologice*, [...] se făcea mai multă politică legionară decât știință sociologică”⁸⁴. Parcurgerea lucrărilor semnate de sociologul bucovinean, recunoașterea competențelor sale științifice, reevaluarea temeinică și totodată, temerară a personalității profesorului și omului politic, instrumentată în contextul epocii sale, anulează *verdictul iacobin și dogmatismul* practicat de defunctul Zigu Ornea și cei asemenea lui (Leon Volovici, Vladimir Tismăneanu, Alexandru Florian, Radu Ioanid, Liviu Rotman ș. a.).

De altfel, inițiativa de reeditare a operei lui Traian Brăileanu, care conține și studiul nostru introductiv atașat volumului *Sociologia și arta guvernării*, cât și acest succint demers, poate fi interpretată ca un imperativ act reparatoriu și, totodată, un necesar omagiu adus nedreptățitului om de cultură, dar și proscrisului doctrinar și om politic al Dreptei românești interbelice. Mai mult decât atât, originalitatea și trăinicia ideilor lansate în opera sociologică, publicistica expresivă focalizată asupra fenomenului de *degenerescență a clasei politice* – proces acut resimțit de societatea românească interbelică, dar la fel de actual și azi, în postcomunism - atitudinile sale patriotice, anticomuniste și moartea de martir în temnița Aiudului îl reașează pe Traian Brăileanu acolo unde îi este locul... *pe culmile excelenței românești*.

---

⁸⁴ Vezi, Zigu Ornea, *op. cit.*, p. 58.